

ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Опошнян Олександр Іванович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти зі спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»
освітньо-професійної програми
«Позашкільна освіта» Полтавського
національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

Лебедик Леся Вікторівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецтвознавства
та позашкільної освіти Полтавського
національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

Перегляду змісту, технологій, принципів, структури фахової підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти об'єктивно вимагає входження України до світового і загальноєвропейського освітнього простору. Вирішити це завдання має забезпечити формування проєктувальної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в процесі фахової підготовки, яке гарантує досягнення високих результатів професійного становлення їхньої особистості. Формуванню проєктувальної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в процесі фахової підготовки належить ключова роль у адаптації вищої школи України до світових і європейських освітніх стандартів.

Зважаючи на проведені у наших попередніх дослідженнях [5–8; 15–17] аналіз наявних напрацювань з проблеми формування проєктувальної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в процесі фахової підготовки, метою дослідження є пошук вимог до методологічних засад, на яких будується концепція формування проєктувальної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в процесі фахової підготовки. Для цього, на основі аналізу теоретичних досліджень, акцентуємо увагу на усвідомленні майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти сутності, мети, суб'єктів, об'єктів, предмета, продукту проєктування.

Під формуванням проєктувальної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в процесі фахової підготовки, на основі класичних уявлень про сутність та ключові особливості проєктування, розуміємо цілеспрямовану діяльність суб'єктів освіти над формуванням готовності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до створення проєктів у позашкільній освіті, яка ґрунтується на їхньому усвідомленні складників проєктування.

Оскільки важливим є усвідомлення майбутніми педагогами закладів позашкільної освіти мети, результату, змісту, суб'єкта, об'єкта, методів, засобів, предмета і продукту, функцій проектування, розглянемо докладніше ці компоненти його підготовки до проектувальної діяльності. Майбутній педагог закладу позашкільної освіти має навчитися так створювати проєкт, щоб: можна було відтворити його на практиці; забезпечити структурну і змістову цілісність; надати оптимальні технології і засоби навчання; створити творче навчальне середовище; забезпечити зворотний зв'язок і корекцію розвитку вихованця.

Щодо мети проектування, майбутній педагог закладу позашкільної освіти в процесі фахової підготовки має розуміти, що мета, як основна передумова проектувальної діяльності, ідеальне уявлення результату, задається соціумом (Законами України «Про вищу освіту», «Про освіту» [1; 2] тощо).

В уявленні майбутнього педагога закладу позашкільної освіти результат проектування має ствердитися як певний педагогічний проєкт, функціональна специфіка якого залежить від: стану освітнього середовища; особливостей суб'єктів, зайнятих підготовкою цього проєкту; функціональних зв'язків елементів проєкту; можливостей його ефективного використання; д) очікуваних результатів. Він має зважати на нову філософію освітньої діяльності, нові принципи організації навчання, новий тип відносин з вихованцями, нові технології навчання, унеможливлення репродуктивних технологій навчання, повну прозорість системи підготовки вихованця (А. Колот [4, с. 60]).

Майбутній педагог закладу позашкільної освіти суб'єктом проектування має вважати себе (або групу колег), володіти для цього: здатністю до винахідництва, творчим мисленням; високою працездатністю, захопленістю, професіоналізмом; суспільно значимими ціннісними орієнтаціями; здатністю передбачати наслідки реалізації свого проєкту [5, с. 316–320].

В уявленні майбутнього педагога закладу позашкільної освіти об'єкт і предмет проектування мають співвідноситися так: об'єкт є сукупністю властивостей і відношень, що існують незалежно від суб'єкта; предмет – елементи, зв'язки, відношення об'єкта (В. Загвязінський); в об'єкті виділяється предмет, який позначає аспект розгляду (В. Краєвський).

Таким чином, об'єкт проектування майбутній педагог закладу позашкільної освіти може визначити, поставивши запитання «Що проєктується?»: зміст навчальної дисципліни, методи, технології навчання, навчальні програми, освітнє середовище тощо [5, с. 316–320].

Стосовно предмета проектувальної діяльності, майбутній педагог закладу позашкільної освіти має розуміти його як те, що підлягає трансформації в процесі діяльності в продукт – результат діяльності. У діяльності майбутнього педагога закладу позашкільної освіти предмет і продукт праці (інформація) співпадають, на відміну від виробничої сфери, де, наприклад, заготовка – предмет праці токаря, перетворюється у деталь, виточену з цієї заготовки – результат (продукт). Оцінити результат проектувальної діяльності педагога закладу позашкільної освіти у вимірюваних величинах дуже складно, адже некоректно характеризувати її кількістю опрацьованої й навіть виданої інформації. Отже, продуктом проектування майбутнім педагогом є проєкт як ідеальний образ, прогнозована модель реального процесу його взаємодії з вихованцями у просторі і часі [5, с. 316–320].

Розробкою проблеми оцінки результату інтелектуальної (і проєктувальної) праці займаються окремі дослідники, лабораторії, інститути. Педагогічні аспекти цієї проблеми розглянуто в працях С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Коберника [3], А. Колода [4], Л. Кравченко, В. Краєвського, В. Кременя, Н. Ничкало, Г. Романової [9], С. Сисоєвої, В. Стрельнікова [8; 10–14; 16–17] та ін. Аналіз цих праць дозволяє майбутньому педагогу закладу позашкілля розуміти предмет свого проєктування як інформаційну модель, у якій у вигляді текстів, схем, ілюстрацій тощо відображена інформація про умови і чинники, які впливають на результат проєктування та про зміст структурних елементів конкретної навчальної дисципліни чи модуля.

Майбутній педагог закладу позашкілля в процесі фахової підготовки має навчитися виявляти вихідні умови і чинники, від яких залежить проєктування, зокрема: мети; змісту проєкту, який визначається на основі загальної мети; цілісну характеристику вихованця як кінцевого результату; матеріальні, часові, організаційні та інші зовнішні чинники [5, с. 316–320].

Результатом проєктування слід вважати розроблений проєкт, який ґрунтується на винаході, новому способі вирішення проблем підготовки вихованців і можливому її використанні. Проєктуванням як процесом попередньої розробки програми спільної діяльності суб'єктів створюється технологічний механізм, який забезпечує підготовку вихованця. Аналізуючи свої проєктувальні дії, майбутній педагог закладу позашкілля має враховувати: а) якої якості і який проєкт ним створений, наскільки детально розроблений (кількість матеріалів); б) чи враховані у проєкті всі його складники; в) які загальноприйняті показники і критерії використовуються, які з них є продуктом власного наукового пошуку. Створений майбутнім педагогом в процесі фахової підготовки проєкт має бути корисним для головних її суб'єктів – колег, які її застосовуватимуть, і вихованцям, які у ній одержують кращі можливості для свого особистісного розвитку. Функціональна специфіка проєкту майбутнього педагога залежить від: його особливостей як суб'єкта, зайнятого підготовкою проєкту; стану середовища; функціональних зв'язків між елементами проєкту; можливостей для їх використання; очікуваних результатів [5, с. 316–320].

У змістові, як складнику проєкту, майбутньому педагогу слід навчитися проєктувати «різномасштабні» організаційно-змістові одиниці – окремі заняття, систему занять з теми, розділу, модуля, навчального предмета тощо.

В уявленнях майбутніх педагогів має ствердитися усвідомлення об'єкта проєктування, предмета проєктування, результату (продукту) проєктування, глобальної мети проєкту, основних характеристик проєкту (новизни, оптимальності, користі для масового використання, гнучкості, цілісності), засобів проєктування (матеріальних – технічних засобів, документації, схем, рисунків, таблиць тощо; і духовних, які мають більше значення, – загальних засобів наукових досліджень, теоретичних положень суміжних наук тощо), методів проєктування (способів проєктування, які підтримуються відповідними засобами: методів наукових досліджень – аналізу, синтезу, формалізації, декомпозиції, моделювання; організаційних методів – дотримання плану створення проєкту, підбір команди проєктантів і організація її роботи,

документування проєкту, контроль за проєктуванням, інформування зацікавлених осіб про стан проєкту; методу постійного розвитку – внесення змін у систему із появою нових ситуацій і завдань) [5, с. 316–320].

Практичне застосування майбутнім педагогом закладу позашкілля в процесі фахової підготовки знань про об'єкт, предмет, результат (продукт), глобальну мету, основні характеристики, засоби, методи проєктування сприяє появі у нього задоволення від виконаного проєкту, підвищує якість створюваного ним проєкту, скорочує час і витрати на виконання проєкту, спрощує реалізацію і модифікацію його проєкту. Майбутній педагог закладу позашкілля в процесі фахової підготовки засвоює схему проєктування як складну організаційно-технічну систему з комплексом технічних засобів (зокрема, комп'ютерних мереж), алгоритмів, методичних матеріалів, програм, які регламентують організацію створення проєкту в процесі фахової підготовки на всіх стадіях і етапах [5, с. 316–320].

Загалом проєкт майбутнього педагога повинен мати ґрунтовну наукову основу, виконувати соціальне замовлення, бути ментально зорієнтованим, узгоджуватися із загальноприйнятими цінностями і моральними нормами.

Отже, нами розкрито суть науково-методичної системи формування проєктувальної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкілля в процесі фахової підготовки як цілеспрямованого процесу управління творчою проєктивною діяльністю майбутніх педагогів закладів позашкілля щодо забезпечення гарантованого досягнення результатів навчання на основі усвідомлення ними сутності, мети, об'єктів, суб'єктів, предмета, продукту проєктування, структури проєкту. Перспективою подальших досліджень є розгляд структурних компонентів і функцій означеної системи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. Київ, 2014. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/stru>
3. Коберник О. Управління виховним процесом на засадах психолого-педагогічного проєктування. *Рідна школа*. 2004. №5. С. 22–25.
4. Колот А. М. Реалізація засад Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю. *Маркетинг в Україні*. 2004. №3. С. 59–65.
5. Лебедик Л. В. Підготовка педагогів закладів позашкільної освіти до проєктування дидактичних систем в умовах магістратури. *Дидакал : часопис : зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф. «Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства»*, 15–16 лист. 2022 р.. Полтава, 2022. № 23. 431 с. С. 316–320.
6. Лебедик Л. В. Проєктивні технології в позашкільній освіті. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29-30 верес. 2022 р.) / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк,*

В. Є. Кавецький, О. Я. Жизномірська, Т. В. Магера, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2022. 450 с. С. 203–206.

7. Лебедик Л. В. Синергетичний підхід у проектуванні освітньо-професійної життєдіяльності особистості у закладі позашкільної освіти. Синергетичний підхід до проектування життєвого простору особистості : зб. наук. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (27-28 квіт. 2023 р., м. Полтава). Полтава, 2023. 359 с. С. 144–147.

URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/21246>

8. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю. Концептуальні засади підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури. *Неперервна професійна підготовка фахівців в умовах формування спільного європейського освітнього простору* : монографія / за редакцією С. П. Архипової, О. П. Лещинського. Черкаси : ЧНУ, 2020. 335 с. С. 43–64. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8842>

9. Романова Г. М. Підготовка викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій : монографія. К. : КНЕУ, 2009. 252 с.

10. Стрельніков В. Ю. Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2006. 375 с.

11. Стрельніков В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 теорія і методика професійної освіти / Ін-т пед. і психол. проф. освіти АПН України. Київ, 2007. 461 с.

12. Стрельніков В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи (підготовка бакалаврів економіки) : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2005. 375 с.

13. Стрельніков В. Ю. Концептуальні засади підвищення кваліфікації педагогів закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю. *Освітній фактор. Всеукраїнський науково-педагогічний журнал*. 2022. С. 106–109. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19211>

14. Стрельніков В. Ю. Технології «діадної взаємодії» та ситуаційного навчання студентів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 34–38. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10120>

15. Lebedyk L. V. Possibilities of application of the a person-centered approach in the training of teachers of out-of-school education institutions. *Scientific World Journal Issue*. No19. Part 4 May 2023. P. 42–51.

16. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhypova. Varna: Varna university of management, 2023. 261 p. P. 128–157.

17. Nataliya Chendey, Lesya Lebedyk, Ihor Androshchuk, Krystina Chorna, Viktor Strelnikov. Theoretical foundations of designing the pedagogical process as a special type of group activity. *Métodos e técnicas de pesquisas científicas. Conhecimento & Diversidade*, Niterói, 2023. v. 15, n. 38 Jul./Set. P. 496–507. URL : https://revistas.unilasalle.edu.br/index.php/conhecimento_diversidade/article/view/11097